

YALE UNIVERSITY
BEINECKE RARE BOOK AND MANUSCRIPT LIBRARY
MEDIEVAL AND RENAISSANCE MANUSCRIPTS

MS 786

Italy, s. XV²

Manual for confessors, Latin and Italian

1. ff. 1r-3v Yhesus Maria. *Copia regule nuper edite per s(anctum) d(ominum) n(ostrum) papam circha cassus speciales sedi apostolice reservatos, a quibus penitentes absolvi nequeunt sine speciali licencia et mandato sanctitatis sue.* Sanctissimus in Christo pater et dominus noster, dominus Paulus, divina prudencia papa secundus ... Datum Lataranen. anno 1466, 3° Non. Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

Bull of pope Paul II, 3 April 1466.

2. f. 4r-v Yhesus. Paulus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rey memoriam. Com omnibus iudiciis sit rectitudo iusticie et conscientie puritas observanda ... Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominice M^o CCCC LX° V, V Idus Iulii, pontificatus nostri anno primo, et es [?] finis.

Bull of pope Paul II, 11 July 1465.

3. ff. 5r-59v *Incipit tractatus confessionum reverendissimi in Christo patri<s> domini, domini Antonini archiepiscopi de Florencia, ordinis Predicatorum.* Defecerunt scrutantes scrutinio, ait psalmista [Ps. 63:7]. Scrutantes aliorum peccata sunt confessores ... si autem infirmus habet licenciam indulgencie in articulo mortis a papa, sic potest fieri absolucio appropinquante mortis ponat anima supradicta indulgencia. Explicit.

Antoninus Florentinus (1389-1459), *Confessionale*. GKW 2080-2140.

4. ff. 60r-61r *Inscripti sunt casus quorum absolucio concessa est canonicis regularibus per papam Eugenium 4^m.* Possumus absolvere de omni homicidio casuali ... § Item de bonis incertis male ablati dispensari facere *** conscientiam nostram. Explicit. Deo gratias. Amen. Iesus. *Explicit. Amen. Mala.*

Cases for which absolution can be given by Regular Canons of Saint Augustine.

5. ff. 61v-62r Circa materiam restitutionis seu satisfactionis. Notandum quod, cum restitucio seu satisfactio que fit homini de quo hic agitur ... dampnificat enim talis illam in castitate virginali, auferendo illicite ei thesaurum inrecuperabilem, unde tenetur ei saltem.
f. 62v blank

On restitution and satisfaction.

6. ff. 63r-66v *Declaraciones quorundam casuum facte per dominum Eugenium papam quartum 1439, die XXIII Novembris, ad petitionem fratris Nicholay de Ausmo [d. c. 1453] et fratris Francisy de Primadiciis de Bononia, ordinis Minorum, date per dominum Christoforum episcopum Ariminensem.* Primo quod participantes in divinis aut extra cum excommunicatis nondum nominatim denunciatis possint absolvy ... reservo tibi plenariam

indulgenciam concessam tibi in articulo mortis extremo, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Cases concerning excommunicated persons.

7. ff. 67r-122r *Questo libro se pò intitulare directorio overo informatorio de la vita humana edito e composto da lo reverendissimo patre frate Antonino da Florença, del ordine di frati Predicatori, et arcivescho de la prefata cità Florentina dignissimo, et ha tre parte ... Et qui solamente se nota la prima parte. Omnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diverso quidem calle procedit, ad unum tamen beatitudinis finem [this word added in the margin] nititur pervenire. [D]ice sancto Severino nel libro che fece de la phylosophica consolatione che tuta la cura et solitudine de gli homini mortali ... ma pò essere ancillato del patre o tutore se foseno pupili. E simelmente pò essere cavato de la religione ma non dapo la dita etade. *Explicit.**

Antoninus Florentinus, *Confessionale volgare (Specchio di coscienza)*. GKW 2152-2176.

8. ff. 122r-123v *Tabula ad inveniendum numerum capitulorum per alfabetum. Accidia, folia 34. Adulatione, folia 29. Adulterio, folia 47 ... Usura, folie 36. Voti reservati dal papa, folie **. [other hand:] Vagatione de mente, folie 31 [?]. *Explicit tabula alphabetum. Qui fecit hoc opus a Deo sit benedictus.**

Alphabetical index to art. 7.

9. ff. 124r-126r *Brevissimum directorium circa interrogationes fiendas a sacerdote, et plus et minus secundum quod videbit expedire. Primo interroget a quanto tempore est confessus ... Quomodo quantum ad modum et instrumentum, / Quando quantum ad tempus. *Finis.**

Guide for the interrogation of confessants.

10. f. 126r *Recorderis dare penitentiam conditiatam et penitentem ammonere ... Forma absolucionis ab excommunicatione. Primo exigendum est ab eo ut sit paratus ... quamvis fieri non debeat. [other hand:] Ego te absolvo a vinculo excommunicationis ... et restituo te sanctis sacramentis eodem. In <n>omine Patris.*

Note on the imposing of penance.

11. ff. 126v-127v *Iste sunt excommunicationes papales a quibus ipse solus absolvit. Primo. Si quis iniecit manum violentam in clericum vel religiosum vel religiosam ... et per extravagantem Martini quinti vide processum annuale [?] curie circa istos hereticos.*

Excommunications inflicted by the pope and from which only the pope can absolve.

12. ff. 127v-130r *Iste sunt excommunicationes episcopales, ille videlicet a quibus ipse episcopus debet absolvi. De his qui exigunt pedagium vel guidagium ... et ideo diligenter requirendum est de excommunicationibus que late sunt per constitutiones synodales illius diocesis, ubi tu audis confessiones, ne te invenias in eis involutus. *Finis.**

Excommunications inflicted by the bishop and from which the bishop can absolve.

13. ff. 130r-135v *Li defecti chi se cometeno nela messa e la penitentia aparigiada. Defectus misse sunt quando requisita ad missam deficiunt. § Isti sunt defectus qui contingunt aut ex*

parte sacramenti aut ex parte ministri ... non habet rationem cibi nec debet sumi ab eo cui apparet, sed cum reliquis reponi. Hoc sanctus Thomas. *Finis*.

On accidents which may happen during mass.

14. f. 135v *Casus episcopales multis ex locis habiti*. § Si quis fecit statuta contra libertatem ecclesie ... § Si quis interficit maritis [*sic*] alicuius mulieris ut sic eam habeat in uxorem, et econtra de muliere.

Cases for the absolution of which the bishop is competent.

14. f. 136r-v Iesus Kristus. *Interrogatorium brevissimum vel dicentorium*. Peccator cupiens per penitentiam et confessionem converti ad Deum in primis diligentem examinationem omnium peccatorum suorum faciat ... in peccato mortali tenetur iterare vel penitentiam vel confessionem.

Short instructions for the confessor.

15. ff. 136v-138v *Veniat ad interrogationem decem preceptorum*. Sequitur nunc interrogatio decem preceptorum que his versibus continentur: Unum colle Deum nec iures varia per ipsum ... [Walther, *Initia* 19669] ... sive nolentes sive non consentientes. Et sic est finis decem preceptorum.

Interrogation of the confessant about the Ten Commandments.

16. ff. 138v-139r *Regule quinque ad cognoscendum faciliter peccatum mortale ac veniale*. I^a. Nota quod, quando amor vel affectio ad aliquam creaturam, sive se vel aliam, tantum crescit ... sed sunt male radices in homine ex quibus oriuntur septem venialia. *Finis*.

Rules for the distinction of venial and mortal sins.

17. f. 139r-v *Circa infirmos confessio*. § Circa infirmos sic agendum est. Aut enim talis est in periculo mortis aut non ... secundum formam iuris que habetur Extra. de usuris C. Quamquam libro VI°. Et sic est finis.

Antoninus Florentinus, *Confessionale*, excerpt.

18. ff. 140r-143v // overo la moglie del marito, lo quale persevera nelo adulterio, pecca mortalmente, però che fa contra la ordenatione de la chiesa ... e altri doctori dicano no deverse rendere el debito in luoco sacro, imperò che ve lo rendera de tal debito se intende// ff. 144r-147v blank

Fragment of a moralistic treatise in Italian (chapters on marriage).

19. ff. 148r-149r // ieiunavit cum posset moderando laborem de quibus dicit ut supra in prima parte. *Circa lanifices*. Quere sic. Si vendidit pannum lane minus preciose pro panno lane magis pretiose ... [*Circa pueros et puellas*:] ... iudicandum est de mortali vel veniali secundum regulas datas in prima et in secunda parte de illis.

Antoninus Florentinus, *Confessionale*, excerpts.

20. ff. 149r-150r *Item de excommunicationis* [*sic*] *maioris et minoris et eius forma*. Item notandum est quod sunt due species excommunicationis, scilicet maioris et minoris ... et tanguntur in suam in magistratia. Et sic ** maior pars.

Note on excommunications.

21. ff. 150v- 163r *Yhesus Maria. Questa è la regula e'l modo de confessare che fece frate Jacobo de la Observanza de Sancto Francesco, predicatore famosissimo e inluminatore de la fede Christiana.* Nela quale regula se contene come lo homo e la dona se debiano confessare de li soy peccati. A devotione de zascaduno peccatore ... Se ay fato secretamente overo in presentia d'altri. Deo gratias. Amen. Qui finisse la examinatione de la confessione, etc. f. 163v blank

Iacobus O.F.M., Manual for confessors, in Italian.

22. Flyleaf r // *precidi ceteris eius fratribus et matre ... VII lectio.* M[ortuo] primo hoc modo sequentem ducebant ...ita ut rex et qui c[um ipso errant] // [v:] [repul]//sus est illic nullis ...trasse dicitur, repulsus esse perhibetur. *Lectio X.* Qua ex re recte c*gitur quod et hic presens ecclesia per nuptias et illic ... *Lectio XI.* Sepe autem dixisse me memini quod plerumque in sancto evangelio regnum c[elorum] ...animam autem iusti sedes est sap//[ientie]

Breviary. Fragments. The Biblical readings are from 2 Macc.:4-12. Fragment of a leaf of a s. XII¹ Italian manuscript on parchment, with hard-point ruling, written in late Carolingian handwriting, with red rubrics and decorated with plain red initials.

Paper, ff. 163, 200 x 145 mm. Parchment stays at the inner and outer side of the quires, coming from the same manuscript as was used for the flyleaf (art. 22). Original foliation "1"- "58" on ff. 67-124.

I⁴ (ff. 1-4), II¹⁰ (ff. 5-14), III¹² (ff. 15-26), IV-VII¹⁰ (ff. 27-66) || VIII-IX¹⁰ (ff. 67-86), X Signatures of the type "a1 a2 a3 a4 a5" are only visible in quires III-V ("b-d"). Horizontal catchwords in the center.

Various ruling systems, normally for one column, for two columns on ff. 20v9-62r, the lower half of 92r, and 122r (*Tabula*)-126r. Rake ruling, the bounding lines traced in lead, the horizontal lines in pale brown ink, often for two columns even when the handwriting is in long lines.

Probably copied by 5 different hands, all writing *Gothica Hybrida Libraria* or *Currens* except hand C. A copied ff. 1r-4v, 63r-66v and 148r-163r; B copied ff. 5r-62r; C copied ff. 67r-80r17 in *Humanistica Semitextualis*; D copied ff.80r17-139v; E copied ff. 140r-143v.

Red paragraph marks, stroking of majuscules and headings. Red plain initials of various sizes, sometimes with brown and/or red penwork.

Original binding (only back cover preserved) of blind-tooled brown leather over pasteboard, consisting of parchment leaves pasted together, probably from the same manuscript as used for the flyleaf (art. 22) and from a s. XIV manuscript in *Gothica Cursiva Currens*. The entire surface of the cover is decorated with small tools: a circular tool with a Pascal Lamb, a rectangular tool with a running and a seated hare, and various floral tools. Four (three preserved) engraved brass catches with "YHS" inscription.

Collection of Bernard M. Rosenthal, Berkeley, CA (MS 144). Purchased from him.